

Justificació de l'obra

El nou diccionari d'Enciclopèdia Catalana, que ja té un any de circulació, fa honor a l'adjectiu que l'encapçala: és *gran* no tan sols de mides, sinó també de contingut. Amb aquesta edició del 1998, a partir del *Diccionari de la llengua catalana*, 3a edició, del 1993 (DLC3), l'editorial, com diu a la introducció, pretén «condensar [...] tot un seguit d'informacions lingüístiques i gramaticals que fins ara s'havien de buscar en obres diferents o en obres en diversos volums [...]». [El *Gran diccionari de la llengua catalana* (GDLC)] conté les darreres paraules que s'han incorporat a la llengua i ha estat actualitzat d'acord amb les darreres modificacions ortogràfiques aprovades per l'Institut d'Estudis Catalans».

La raó que justifica l'edició d'aquest nou model de diccionari, segons Enciclopèdia Catalana, va néixer l'any 1995, amb l'aparició del *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans, el qual té unes característiques relativament semblants a l'antic *Diccionari de la llengua catalana* de l'Enciclopèdia. L'equip de lingüistes de l'editorial va pensar que no tindria sentit que coexistissin tots dos diccionaris, per la qual cosa van decidir «fer un salt endavant» amb el GDLC.

Aquest «salt endavant» fa que el GDLC —que té 16.000 entrades que no són al DIEC (bàsicament, termes de llenguatge d'especialitat o neologismes encara no normatius)— vagi en la línia de les darreres edicions dels diccionaris més moderns de llengües

com l'italià, el francès o el castellà (el Zingarelli, el nou Le Robert o la segona edició del Marí Moliner).

Estructura general

El nou diccionari ha estat ampliat respecte a l'antic en dos aspectes: en el nombre d'entrades i de subentrades i en el tipus d'informació que ofereix cada article.

El GDLC continua sent un diccionari general i amb pretensió de ser exhaustiu pel que fa a la seva variació; és a dir: a més de les paraules pròpies del lèxic comú, recull les paraules marcades per la localització geogràfica (les variants dialectals), o les marcades per l'ús en un grup social diferenciat (argot), o per la pertinença a una àrea del saber determinada (terminologia). Precisament, el GDLC ha heretat del DLC3 el caràcter de diccionari general i ha augmentat el vocabulari científicotècnic com a resultat de contenir el lèxic íntegre de la *Gran enciclopèdia catalana*.

a) *Les fonts*. El GDLC ha incorporat unes 6.350 entrades més que el DLC3, una bona part de les quals provenen del DIEC. Les altres són mots de recent incorporació en la llengua provinents de buidatges dels diversos diccionaris del TERMCAT, dels reculls de neologismes de la premsa escrita de l'Observatori de Neologia (Universitat Pompeu Fabra), o de diverses fonts internes, com el *Diccionari enciclopèdic PROA* (1994-97). També s'hi han incorporat moltes locucions i frases fetes que recullen diversos diccionaris bilingües propis, especialment el *Diccionari català-castellà*. A més, el GDLC ha mantingut algunes formes que sortien en l'anterior diccionari i que han estat corregides ortogràficament; es distingeixen de la resta d'entrades per l'ús de la negreta cursiva (ex.: «*wàter* m Forma que cal substituir per *vàter*»).

b) *Concreció i ordenació de les entrades*. Al costat del lèxic general i especialitzat, l'obra recull locucions (*a balquena*, *a les palpenetes...*), frases fetes (*fer un cop de cap*, *no poder dir fava...*), sintagmes (*moll de pilons*, *moll de càrrega*,

molineta de vent...) o prefixos i sufixos (*apo-*, *aspido-*, *atmo-*, *auto-*, *-aire*, *-at*, *-atge*, *-or*, *-orama...*). Pel que fa a l'ordenació alfabètica, en el GDLC trobarem *a capella* després d'*acàpnia*, o *a priori* després d'*aprimorat* (i no just després de la preposició *a*, com fan alguns diccionaris). En canvi, les locucions i frases fetes catalanes les trobarem pel nucli (*a balquena*, per *balquena*, i *fer un cop de cap* per *cap*).

c) *Quadres gramaticals*. Representen un compendi gramatical força útil tant per la presentació de manera esquemàtica com per la redacció clara i concisa (vegeu, per exemple, l'interessant quadre de la *concordança*). Hi ha un índex d'aquests quadres a la p. xxxviii.

d) *Vocabulari agrupat temàticament*. Informació didàctica i útil, sobretot per als qui es dediquen a l'ensenyament, que facilita l'accés al vocabulari per àrees temàtiques, sense haver de recórrer, en primera instància, a un seguit de vocabularis específics. A més, dóna formes sinònimes i variants formals d'alguns mots (vegeu, per exemple, el quadre de l'*hortalissa*, el de la *fruita* o el dels *bolets*). Hi ha un índex de vocabularis a la p. xxxviii.

Estructura de cada article

El GDLC s'organitza en articles, els quals consten de la informació següent: indicació d'entrada que coincideix amb el DIEC, entrada, nombres volats que indiquen els diversos homògrafs, desinència femenina de l'entrada, variant gràfica de l'entrada, data documental més antiga coneguda, indicador de la llengua d'origen, etimologia, indicador de categoria gramatical, model de conjugació verbal, irregularitat de conjugació, indicadors d'àrea temàtica, indicador de forma dialectal, indicador d'ús, indicació del plural, indicador de manlleu no adaptat, pronúncia del manlleu, numeració en negreta que indica les accepcions, definició per sinonímia (remissió), definició, noms científics, subentrades, numeració en cursiva que indica les subaccepcions,

Gran diccionari de la llengua catalana

Enciclopèdia Catalana.
Barcelona: 1a. ed. març 1998

Autor

Joan Abril Español
Servei d'Assessorament Lingüístic

exemples, homòfons, partició sil·làbica. Comentem algunes d'aquestes informacions.

a) *Entrada*: Totes les entrades que coincideixen amb les del DIEC van precedides d'un quadratet (■), que permet identificar-les. Ara bé, la presència d'aquesta marca no implica que l'entrada tingui exactament el mateix abast semàntic o els mateixos règims en tots dos diccionaris. Vegeu, per exemple, la diferència d'abast semàntic o de règim de les entrades *encantar*, *estranyar*, *interessar*, *recte* (adv)... Malgrat aquestes diferències, cal dir que normalment el GDLC recull els usos que considera més generals, si més no en el català central.

Respecte a les entrades no coincidents, en l'acreditació publicada a la part introductòria del GDLC, l'Institut diu el següent: «pel que fa a la incorporació de nous termes, [el GDLC] segueix els criteris de formació de mots i ortogràfics d'acord amb la normativa vigent». Com a exemples d'entrades que no són al DIEC, tenim *genocida*, *gerigonsa*, *visteta*, *vedetisme*, *vivencial*, *escaneig*, *cinèfilia*, *aeroclub*...

b) *Remissions*. Es tracta de definicions per sinonímia, és a dir, la remissió d'una entrada a una altra o d'una accepció a una altra, que és una manera de presentar els mots d'ús restringit dels mots d'ús general (corresponent al que en terminologia en diuen terme principal i sinònim complementari: *software* remet a *programari*, *batcoll* a *bescoll*, *escassetesa* a *escasetat*, *afonar* a *enfonsar*, *entrompar* a *embriagar*).

c) *Homòfons*. El GDLC relaciona els mots que tenen el mateix so però una grafia diferent, a partir de la pronúncia del català oriental central, ja que és el dialecte en què es produeix més sovint l'homofonia, per la neutralització vocàlica. Recordem que aquest diccionari no transcriu la pronúncia de totes les entrades que conté (només hi ha la transcripció dels estrangerismes), informació que hauria millorat més encara l'interessant tractament que fa de l'homofonia.

Per saber si un mot té homòfons, hem de consultar si al final

de l'entrada hi ha l'abreviatura HOM. En el cas de *santó*, tenim l'entrada en qüestió, amb tota la informació de què és objecte, i al final, encapçalat per l'abreviatura HOM els mots homòfons de l'entrada: **santó** (1839; del cast. *santon*, íd.) *m* RELIG Denominació genèrica per a indicar aquelles persones (en general, ancians) que en algunes religions [...]. HOM: **centó**, **sentor**. No cal dir que a les entrades *centó* i *sentor* trobarem la mateixa correspondència, és a dir, a *centó* tindrem la informació de l'entrada i al final hi haurà els homòfons *santor* i *sentor*, i en el cas de *sentor*, al final tindrem els homòfons *santor* i *santó*. Altres exemples: *cub* - *cup*, *cec* - *séc*, *al·lè* - *hel·lè*, *çaça* - *cassa*, *calat* - *quelat*, *censual* - *sensual*...

d) *Les formes del plural*. El diccionari recull els plurals irregulars o alguns dels plurals que tenen més d'una forma. En el cas dels mots acabats en *-ig* com ara *desig*, *passeig*, *raig*, *estoig*, *safareig*..., hi ha el plural amb *-s* (*passeigs*, *desigs*) i, a més i segons els mots, el plural amb *-jos* (*passejos*, *bojos*) o amb *-tjos* (*desitjos*, *estotjos*). El GDLC, especifica, al costat dels acabats en *-s*, només els que ho fan amb *-tjos*; per tant, si no hi ha informació del plural, vol dir que els mots acabats en *-ig* poden fer el plural amb *-s* o amb *-jos*. En el GDLC tenim la següent entrada: **desig** [...] [*pl* *-igs* o *-tjos*], però si consultem *passeig*, no trobarem entre claudàtors cap informació del plural i, per tant, hem d'entendre que el plural ha de ser: *-igs* o *-jos*, és a dir *passeigs* o *passejos*. La solució amb *-jos* o *-tjos* concorda amb la forma estàndard que prenen els derivats: *desitjos* (*desitjar*), *fajos* (*fageda*), *assajos* (*assajar*), *estotjos* (*estotjar*)...

Convé saber que, si en el GDLC no es diu el contrari, el plural dels sintagmes formats per dos substantius afecta només el primer dels elements: *vaixells escola*, *vagons llit*, *ciutats dormitori*, però *caces bombarders*; és a dir: dins de l'entrada *ciutat* tenim una subentrada que és *ciutat dormitori* sense informació explícita del plural (per tant, *ciutats dormitori*), en canvi, dins l'entrada *çaça* hi ha una subentrada que és *çaça bombardier*, compost del qual sí

que hi ha informació del plural, expressada entre claudàtors [*pl caces bombarders*].

e) *Manlleus*. Els estrangerismes no adaptats porten entre claudàtors la pronunciació. El criteri aplicat en la transcripció fonètica ha estat, segons els redactors del GDLC, reproduir les pronúncies més habituals que «alhora que intenten respectar els trets bàsics de la llengua d'origen, tenen en compte el sistema fonètic català i eviten pronúncies emfàtiques i xocants: **croissant*** [krúzán, kruəsán]». A l'hora de fer les transcripcions fonètiques, però, s'ha partit només del català central (per exemple, **cartel*** [kártel], en lloc de [kártel, kártel]).

Conclusió

El GDLC s'ha de valorar com un gran repertori del lèxic general i especialitzat i també com una obra que conté una gran quantitat d'informació lexicològica i gramatical. El fet de distingir sistemàticament, dins la sinonímia, els mots considerats d'àmbit d'ús restringit (és a dir, els mots classificats com a *dialectals*) dels mots d'ús general o estàndard ens porta a concebre el GDLC com una obra que contribueix, juntament amb altres, a consolidar el procés d'estandardització de la llengua. Es tracta d'una obra que va més enllà de l'estricta sanció normativitzadora de l'Institut, que té l'acreditació de l'IEC i que té cura de reflectir al màxim les necessitats expressives dels parlants, a partir d'aquells usos que s'han estès d'una manera general i que no són un calc gratuït d'una altra llengua.